

Ders :60**Konu : İşveren ve İşçi Hukuku-II****3-İşverenin İşçinin Hakkını Vermesi:**

İslam, işçinin hakkının verilmesini, bu hususta belirlenmiş şartlara göre ücretinin ödenmesini esas alır. Hz. Peygamber(s.a.v.)'in, işçi-işveren ilişkilerini konu alan ve genel esasları belirleyen şu hadisi meşhurdur:

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ، قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ.

*"İşçiye (hak ettiği) ücreti alın teri kurumadan verin."*¹ Diğer bir hadiste ise:

*"İş esnasında da o iş için alacağı ücreti de bildirin."*² buyurmuştur.

İşveren öncelikle ücreti belirlerken işin ağır ya da hafif oluşu, işçinin sağladığı katma değer, ülkenin ve çalışanın hayat standartları ve geçim şartları, çalışanlar arasında adalet gözönünde bulundurularak makul bir ücreti takdir etmeli, bunu da olağanüstü bir durum olmadıkça zamanında ödemelidir.

Ücret konusunda önemli bir husus da, işveren; işçinin içinde bulunduğu zorunlu şartlardan yararlanarak onun hakkına tecavüz etmemelidir. Bu hem bir haksızlık hem de berekete engel bir durumdur. Çünkü bu, insanlık onurunu çiğneme ve zillate düşürme anlamına gelir ki rencide edici özelliği çok fazladır. Buna göre kişi çalışanın emeğini sömürebileceği bir davranış içine girmemelidir. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

*"Allah Te'âlâ buyurmuştur ki: Üç grup insan vardır ki kıyamet gününde onun doğrudan dava-cısı benim. Ben kime davacı olursam o davayı kaybeder. Birincisi benim adımla anarak söz verip de sözünde durmayan; ikincisi hür bir kimseyi satıp da parasını yiyen; üçüncüsü de işçi tutup da onun emeğini istediği gibi kullanıp onun hakkını vermeyen istismarcılar."*³

Hz. Peygamber bu hadislerinde işçi-işveren hakları hususunda birisi işçi diğeri de işveren ile ilgili olarak dört temel ilke ortaya koymaktadır:

a) İşverenin, işçinin hakkını vermesi gerekir. Alın teri ifadesi bunu anlatır.

Abdullah b. Mübarek de şöyle demiştir:

"Birinin bir dirhem hakkını ödemek, bin dirhem sadaka vermekten hayırlıdır."

b) İşveren, İşçinin alacağı ücreti kendisine bildirmelidir. Böylece rızasının olup olmadığı ortaya çıksın ve gönül hoşnutluğu sağlansın. İşveren ile işçi, iş ve ücret konusunda daha baştan anlaşmalı ve rızayı bozacak karanlık noktaları aydınlatmalıdırlar.

c) İşverenin, işçinin hakkı ne ise onu vermesi gerekir.

Süfyân-ı Sevri Hazretleri şöyle der:

"Allah'ın huzuruna O'nunla senin aranda olan yetmiş günahla çıkman, bir kişinin hakkıyla çıkmandan çok daha hafiftir."

¹ İbni Mâce, Ruhûn, 4

² Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, C.6, sh.120

³ Buhârî, Buyû', 106, İcâre, 10; İbni Mâce, Ruhûn, 4

d) İşçinin hakkının geciktirilmeden zamanında verilmesi lazımdır. Şair ne güzel anlatmış, muhtaç ve çaresizlerin durumunu:

Nice insan, nice yükten ezilir,
Karda kışta, yatak yorgan büzülür,
Gözlerinden, sicim sicim süzülür,

Bu çaresizliğin farkında mısınız? (C. Numanoğlu)

İşçinin hakkını vermeyerek onun sırtından kazanılan parayla yapılan ibadetlerin Allah tarafından kabul edilmez. Cenâb-I Hak:

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ*

“O gün nimetlerden hesaba çekileceksiniz”⁴ buyururken daha genel anlamda bir sorumluluktan bahsetmektedir.

Kâse, tabak gibi mutfak eşyaları satan tamahkâr bir adam, bir gün bir mağazadan aldığı kıymetli yemek tabaklarını bir küfeye doldurarak, dükkânına götürmek üzere bir hamala yükletir. Tam dükkânın önüne geldikleri sırada hamalın ücretini vermek için der ki:

-“Para mı istersin, yoksa üç nasihat mi?” Hamal:

-“Nasihati ne yapayım?” der. Tamahkâr adam:

-“Ama benim söyleyeceğim nasihatler öyle sıradan şeyler değil, aksine çok değerlidir, der. Hamal:

-“Peki, söyle bakalım, der. Adam şöyle der:

-“Birinci nasihatim şudur:Züğürtlük zenginlikten iyidir derlerse inanma.”Hamal:

-Bunu kim bilmez? der. Adam:

-“İkincisi şudur:Bekârlık, evlilikten iyidir, derlerse sakın inanma”, der. Hamal:

-“Desene bu da boşa gitti.” diyerek pişmanlığını belirtir. Adam:

-“Üçüncü nasihatim şudur: Yaya gitmek atla gitmekten iyidir, derlerse sakın inanma”, deyince hamal kızgınlıkla sırtındaki küfeyi şiddetle yere atarak şöyle der:

-“Şu küfenin içinde sağlam tabak kaldı, derlerse sakın inanma!”⁵

Burada bir hususa daha işaret etmek gerekirse bazı zengin işverenler, hayırsever davranış sergilemektedirler. Bu oldukça takdire değer bir husustur. Ancak başkalarına hayır adına karşılıksız bir çok para verilirken, kendi işçisini görmezden gelmeleri bir tutarsızlıktır. Bir işveren önce işçisinin emeğini tam olarak vermeli, hayrını onlardan artan para ile yapmalıdır ki, esas olan da budur. Çünkü birincisi farz derecesinde bir zorunluluk diğeri ise isteğe bağlıdır.⁶ Nitekim Rasûl-i Ekrem (s.a.v.):

الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْأَثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ

⁴ Tekâsür,102/ 8

⁵ Geçmişten Günümüze Latifeler Nükteler, Faik Reşad, Derleyen; Dursun Gürlek, sh. 134-135

⁶ a.g.e. Prof. Dr. Saffet Köse, sh.155-163

"İyilik güzel ahlâktır, günah ise seni huzursuz eden ve insanların bilmesinden hoşlanmadığın şeydir" buyurarak⁷ çok ince bir noktaya dikkat çekmekte, böyle bir durumda da huzursuzluk veren şey ne ise ondan dönülmesini, terk edilmesini istemektedir.⁸

"Müftüler verse de fetvâyı,

Kalbine danış sen, dâvayı!" N.F.K

4-İşveren, İşçisinin Başarısını Takdir Etmelidir:

Takdir edilme, kadru kıymetinin bilinmesi insandaki en temel duygulardan birisidir. Allah'ın verdiği bütün duygular gibi bunlar da tatmin ister. Aksi takdirde, bir başarının, bir iyiliğin takdir edilmemesi insanlar üzerinde olumsuz etkiler yapabilir. Örneğin iş hayatında bir başarının görmezlikten gelinmesi verimsizliğe, isteksizliğe, motivasyon kaybına, bir teşekkürün bile esirgenmesi, başarılı olanlara karşı ilgisizlik, vefasızlık isteksizliğe, verimsizliğe yol açabilir. Bir başarıdan dolayı kutlama, ödüllendirme, en azından bir teşekkür etme, bu başarıyı zaman zaman hatırlama, başarının devamı konusunda motive edici temel unsurlardır. Buna göre bir başarıyı elde edenin takdir beklemesi son derece tabii insanî bir duygudur. Dolayısıyla başarının takdir edilmemesi insanı üzen ve olumsuz etkileyen bu yönüyle de verimi düşüren bir özellik arzeder.

Takdirin başlangıç noktası bir teşekkürdür. Hz. Peygamber (s.a.v.):

*"İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez"*⁹ buyurmuştur.

Yine Hz. Peygamber'den şöyle bir hadis rivayet edilir:

*"Başarıyı / iyiliği takdir etmeyen mesela bir teşekkür etmeyen ve hatayı bağışlamayan idareci, gördüğü iyiliğin üstünü örten ve kötülüğü yayan komşu, yanında olduğunda eziyet eden bulunmadığında ihanet eden eş, insanın belini kıran üç büyük felakettir."*¹⁰

Adamın biri, bir gün bin liraya bir elbise alır. Çarşı esnafından tanıdığı tek gözlü birine gösterip:

"- Ne kadar eder?" diye sorar. Dükkân sahibi:

"- Beş yüz lira eder" deyince adamın canı sıkılır. Ve der ki:

"- Hakkın var. Çünkü sen herşeye tek gözle baktığın için yarısını görüyorsun."

İşverenin işçisinin başarısını takdir etmesi ve ona teşekkür etmesi şu faydaları vardır:

- Teşekkür başarıyı takdir etme anlamı taşıdığı için sahibine ayrı bir huzur verir.
- Başarının artmasına vesile olur.
- İyiliğe teşekkür, iyilik edene vefa ve saygıyı ifade eder.
- Başarılı olanla başarısız olanın aynı kefeye konulmamasını ve dolayısıyla adaleti sağlar.
- Başarıyı takdir eden işveren sevilir.

Abdülaziz Bekkine Hazretleri, tebliğde nelere dikkat etmeliyiz diye soranlara şöyle dermiş: *-İnsanlara giriş yolu, gönül yoludur. Sevmeyen, insanlara kendisini sevdirmeyen bir insan, insanlara bir şey anlatamaz. O zaman sizin birinci vazifeniz, kendinizi sevdirmenizdir."*

⁷ Müslim, Birr, 14-15.; Tirmizî, Zühd, 52; Dârimî, Buyû', 2

⁸ Müsned, Ahmed b. Hanbel, C.5, sh.252, 256

⁹ Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, nr. 2438

¹⁰ Suyûtî, Câmi'u'l-Ehâdîs, nr. 11165

Başarının ödüllendirilmemesi de iş hayatında olumsuz bir tutumdur. Bilgi, beceri, üretim, katkı vb. açılardan fark oluşturan insanların aynı özellikte olmayan ya da benzer başarıyı gösteremeyenle eşit tutulması bir başka olumsuzluk olarak vicdanları yaralar. ¹¹ **Bilenlerle bilmeyenler bir değildir.**¹² **ve insan için sadece çalıştığına karşılığı vardır, onun karşılığı da tastamam ödenmelidir.**¹³ **Yapılan iş hardal tanesi ağırlığınca farklı bile olsa tartıya konulmalı ve karşılığı verilmelidir.**¹⁴ **Bu adaletin gereğidir. İyiliğin karşılığı ancak iyiliktir.**¹⁵ **Bir işten istenen verim alınmak isteniyorsa iyiliğe iyilikle mukabele şarttır. Toz miktarı bile olsa iyilik ve kötülüğün karşılıksız kalmaması adaletin gerektirdiği bir sonuçtur.**¹⁶

Allah rızâsını, kârdan saymazsın,

Güzel öğüt verir, kendin uymazsın,

İşine gelmeyen sözü duymazsın,

Ya, seni kim duyar, hiç düşündün mü? C.Numanoğlu

Alınacak Dersler:

- 1-İşveren, işçinin hakkını vermeli, geciktirmemelidir.
- 2-İşveren, işçinin ücretini belirlerken işin ağır ya da hafif oluşuna, ülkenin ve çalışanın hayat standartları ve geçim şartlarını gözönünde bulundurmalıdır.
- 3-Çalışanlar arasında adaleti gözetmelidir. Aynı işi yapana farklı ücret takdir etmemelidir.
- 4- İşveren, işçinin alacağı ücreti kendisine bildirmelidir. Böylece rızasının olup olmadığı ortaya çıkmalı ve gönül hoşnutluğu sağlanmalıdır.
- 5-İşverenin, çalışanın başarısını takdir etmesi ve teşekkür etmesi, iş verimini artırır. İşverenin sevilmesine sebep olur. İşyerinde de huzurlu bir çalışma ortamını sağlar.

¹¹a.g.e. Prof. Dr. Saffet Köse, sh.167

¹² Zümer, 39/ 9

¹³ Necm, 53/39, 41

¹⁴ Enbiyâ, 21/ 47

¹⁵ Rahman,55/ 60

¹⁶ Zilzâl, 99/7-8